

panog, vključno z označbo kmetijskih regij in oskrbo prebivalstva s prehrano, poglavje o produkcijskem in družbenem pomenu gozdnega gospodarstva, obsežno poglavje o vodnem gospodarstvu, vključno hidroenergetiko, onesnaženje voda, vodne melioracije, oskrbo z vodo in vlogo vode v rekreaciji in turizmu. Sledijo še poglavja o pojavih in območjih oddiha in turizma, o zaščiti človekovega okolja z vsemi vprašanji politike okolja, poglavje o prostorskih nesorazmerjih v gospodarstvu, o procesih urbanizacije in naselbinskem omrežju, kjer se obravnavajo tudi regionalna razvojna središča vsedravnega pomena, poglavje o integracijskem pomenu tehnične infrastrukture (osebnega in tovarnega prometa, energetskega prometa, informacijske povezave), poglavje o prostorski diferenciaciji storitev in uslug (terciarnih in kvartarnih dejavnosti), poglavje o pomorskem gospodarstvu kot posledici položaja ob Baltiku ter zaključno poglavje o vplivu zunanjih činiteljev na oblikovanje prostorsko gospodarske strukture Poljske (gospodarstvo na obmejnih področjih, sodelovanje v okviru Sveta za vzajemno gospodarsko pomoč, zlasti s sosednjimi državami, sodelovanje z obaltiškimi državami, vplivi evropskega in svetovno mednarodnega gospodarskega sodelovanja).

Ta kratki pregled vsebine nam pokaže, da najde bralec v knjigi informacije prav o vsem, kar ga zanima glede prostorsko gospodarske strukture Poljske. Pri tem še sam naslov knjiga »Nad zemljevidom Poljske« in njen podnaslov »Ekonomsko-planistični geografski študij« dokazujeta, da želi avtor pri tem ostati predvsem geograf, ki gleda na gospodarstvo dežele »iz ptičje perspektive« in postavlja v ospredje tiste pojave, ki jih je mogoče v njihovi prostorski diferenciaciji prikazati kartografsko. Pri tem je za avtorja, ki se je že doslej veliko ukvarjal tudi s teoretičnimi pojmi »geografskega okolja«, značilno, da že v uvodu opozarja, kako je geografski značaj njegovih razglabljanj pogojen že s tem, da družba s svojo dejavnostjo stalno preoblikuje prvotno prirodno okolje in ga — ne vedno koristno — prilagaja svojim potrebam; zato je treba pri obravnavanju prostorske diferenciacije vedno upoštevati tudi diferenciacijo in stopnjo teh »antropogenih preoblikovanj«. Tudi, ko v posebnem poglavju obravnava t. im. »geografsko okolje«, navaja med njegovimi sestavinami kot zadnjo tudi »stalne tvorbe človeške dejavnosti«.

Knjiga Leszczycka je hvalevredno stvarna, konkretna in praktično uporabna. Nikjer ne zaide v nepotrebno gostobesednost ali odvečno frazarjenje, čeprav posega tudi v perspektive. Želeli bi si kaj podobnega tudi za Slovenijo in Jugoslavijo.

Svetozar Ilešič

N. N. Baranskij, Izbrannie trudj. Redakcionnaja kolegija: V. A. Anučin, K. N. Baranskij, S. N. Rjazancev, J. G. Sauškin. Komentarji V. A. Anučina. Izdatel'stvo »Misl'«, Moskva 1980. Dve knjigi: »Naučnie principj geografii«, strani 240; »Stanovlennje sovjetskoj ekonomičeskoj geografii«, strani 288.

Ob stoletnici rojstva glavnega pobudnika sovjetske ekonomske geografije N. N. Baranskega (1881—1963), so najdoslednejši nasledovalci njegovega dela pripravili izbor njegovih najznačilnejših prispevkov, ki se ukvarjajo z znanstvenimi načeli geografije ter posebej z osnovami in nastankom sovjetske ekonomske geografije.

Prva knjiga vsebuje prispevke o načelni problematiki geografije vobče. Med njimi je na prvem mestu znana razprava »Stranovedenie i geografija fizičeskaja i ekonomičeskaja« (iz leta 1946), pa prispevki o generalizaciji v kartografiji in v geografskih opisnih besedilih, o izkušnjah geografskih opisov, o projektu doslej neizdane »Velike geografije ZSSSR«, recenzija Anučinove knjige »Teoretičestike problmi geografii«, predgovor k ruskemu prevodu Hettnerjeve knjige »Geografija, njena zgodovina, bistvo in metode«, uvodna razprava h knjigi »Ameriška geografija«, recenzija razprave Henrija Bauliga o občji in regionalni geografiji, prispevek o ameriških delih o ekonomski geografiji Latinske Amerike, recenzija knjige S. F. Markheima o klimi in nacionalni energiji ter prispevek o učnih načrtih in o splošnogeografskem oddelku na geografski fakulteti MGU. Knjiga vsebuje tudi osnovne podatke o življenju in delu Baranskega, bibliografijo

njegovih del, obsežne pripombe in na uvodnem mestu prispevek V. A. Anučina z naslovom »Za celostnost geografičeskoj nauki«.

Objavljeni prispevki vključujejo vsa bistvena stališča, ki jih je zavzemal Baranski glede geografije kot celote. Pregledno jih je, marsikdaj s citati iz del Baranskega, povzel v svojem uvodnem članku V. A. Anučin. Tam je lepo poudarjeno, kako je bil Baranski eden redkih znanstvenikov, ki je v svoji ustvarjalnosti znal družiti dve nasprotni tendenci — globlino analize in širino sinteze. Neobhodnost geografske sinteze v obravnavanju medsebojnega razmerja med naravo in družbo je nujno vezal s praktičnimi potrebami socialistične izgradnje. Pri tem je poudarjal, da niso nujno potrebni samo specialisti, fizični in ekonomski geografi, temveč tudi geografi širokega profila, vsestranski poznavalci velikih regij in dežel. Potrebni so celo regionalni specialisti, n. pr. specialisti za Sibirijo, za Kavkaz itd. Vsebina geografskih raziskav mora biti proučevanje geografskega okolja na konkretnih teritorijih (v deželah, regijah, mikroregijah, mestih, kolhozih itd.); to proučevanje naj zajame ves kompleks naravnih in ekonomskih pogojev in njihovega današnjega in perspektivnega gospodarskega vrednotenja. Po mnenju Baranskega je velika škoda, da so tudi marsikateri sovjetski geografi zapadli pesimistični konceptiji razpada geografije in predstavam o kompleksni geografiji le kot opisovalni stroki, zarojeni v kapitalistični družbi, s čimer so diskreditirali svojo lastno znanost, ki naj bi našla svoje zadnje pristanišče v specialnih raziskavah po panogah. In vendar je ravno kompleksno, široko geografsko proučevanje naravnih in ekonomskih pogojev v interesu razvoja in racionalne razmestitve proizvodnje. Po mnenju Baranskega ni v geografiji potrebna borba samo s preživelo dediščino preteklosti, temveč tudi z »modernistkimi« odkloni t. im. »levakov«, ki peljejo k nihilističnemu odnosu do narave in s tem k uničevanju geografije kot znanosti. Baranski je bil prepričan, da je treba tudi marksistično ekonomsko geografijo zaščititi kot geografsko vedo pred njenimi »politizatorji« in »ekonomizatorji«, ki jo skušajo raztopiti v političnih in ekonomskih vedah. Kot neobhodno jedro geografije je štel regionalno geografijo (»stranovedenije«), t. im. »obča geografija« pa naj bi se razvijala ne »namesto«, temveč »hkrtati« s panogami fizične in ekonomske geografije. »Stranovedenije«, ki daje sintezo konkretnih, med seboj zelo različnih navedb o konkretnem prostoru, pa izlušči njegovo specifičnost, oprto na ugotovitev zvez med pojavi različnih kategorij. »Modernizatorje« in »novatorje« v geografiji, ki so se pretirano »zagnali« v matematične formule in sisteme, pa opozarja, da se morajo nove metode v znanosti zakoreniniti spet ne »namesto«, temveč »hkrtati« s starimi. S takim osnovnim pojmovanjem koncepta geografije se Baranski seveda ni mogel, čeprav star revolucionar, marksist in dialektik, niti za hip pridružiti pojmovanjem tistih sovjetskih geografov, ki so v združenju fizične in ekonomske geografije pod skupno streho kompleksne geografije videli načelno nasprotstvo z marksistično dialektiko. Značilno in tudi za nas poučno je končno še odklonilno stališče Baranskega do nepotrebnegega »učenjaškega« stila razglabljanj, do odvečnega tvorjenja terminov in njegova prizadevanja, da bi sam in za njim vsi geografi tudi najzapletenejša vprašanja obravnavali v čim enostavnejšem, vsakomur razumljivem stilu.

Druga knjiga vsebuje izbrane prispevke Baranskega o ekonomski geografiji, posebej o tisti njeni usmerjenosti, ki jo je z uspehom zastopal in uveljavljal. Nazorno nam kaže njen razvoj od pred tem prevladujoče »panožne« smeri (obravnavanja po panogah) h kompleksni »rajonski« (regionalni) smeri. Nazorno je vsa ta pot označena tudi v uvodni študiji J. G. Sauškina o N. N. Baranskem — njegovem življenju in dejavnosti pri oblikovanju sovjetske ekonomske geografije. Iz nje dobimo tudi pravo podobo o Baranskem, preden se je sploh oblikoval kot geograf. Spremljamo ga v njegovih različnih revolucionarnih dejavnostih še v mladih letih, v carski dobi, od leta 1905 do oktobrskve revolucije, njegovo vsestransko dejavnost v Sibiriji, od koder je bil doma (rojen v Tomsku), pa potem njegovo ne vedno lahko borbo v načelnih vprašanjih ekonomske geografije ob močnem odporu zlasti ekonomistov, ki niso soglašali z »vrnitvijo« ekonomske geografije k osnovnemu geografskemu smotru. Kot stari revolucionar in borec je trdno vztrajal pri svojih stališčih do svoje smrti in ob tem vzgojil celo vrsto svojih prav tako doslednih naslednikov, med njimi tudi redaktorje knjižne dvojice, o kateri poro-

čamo. Zato je obujanje spomina na tega geografa, ki je bil eden od najmarkantnejših pojavov ne samo v sovjetski, temveč v svetovni geografiji polpretekle dobe, poučno in zanimivo za geografe povsod po svetu, tudi pri nas.

Svetozar Ilešič

Iz ostale inozemske geografske književnosti

H. Th. Verstappen, Remote Sensing in Geomorphology. 214 strani, 134 fotografij, 92 skic, 20 diagramov in 5 tabel. Elsevier Scientific Publishing Co. Amsterdam 1977.

Daljinsko zajemanje podatkov ali »remote sensing« je raziskovalna metoda, ki se je v zadnjih desetletjih izredno razmahnila in uveljavila v vseh znanstvenih disciplinah, ki se ukvarjajo s prostorom. Splošni tehnični napredek odpira s satelitskim snemanjem in različnimi nefotografskimi metodami nove možnosti razvoja prostorskih ved. Relief, rastje, rečna mreža in antropogeni objekti so edini neposredno vidni pojavi na aerofotoposnetkih, zaradi česar pripada geografiji ključno mesto v fotointerpretaciji kot postopku, pri katerem proučujemo vsebino posnetka z namenom, da identificiramo posamezne objekte in pojave, določimo njihovo razporeditev in medsebojne odnose v prostoru.

Pričujoča knjiga nam prikazuje najrazličnejše možnosti uporabe metod daljinskega zajemanja podatkov v geomorfologiji. Avtor je vodja oddelka za geomorfološko fotointerpretacijo na International Institute for Aerial Survey and Earth Sciences (ITC) v Enschedeju na Nizozemskem in je v tej knjigi zbral vse svoje izkušnje in izkušnje sodelavcev v dolgoletnem delu na najrazličnejših problemih geomorfološke interpretacije posnetkov, tako da nudi to delo širok pregled nad najnovejšimi dosežki na tem področju.

Knjiga je razdeljena na 9 poglavij: Uvod; Stanje v tehnologiji; Principi geomorfološke interpretacije posnetkov; Geomorfološka analiza posnetkov na osnovi reliefnih kriterijev; Geomorfološka analiza posnetkov na osnovi gostot; Interpretacija posnetkov in genetska geomorfologija; Interpretacija posnetkov in pokrajinska ekologija; Trije primeri geomorfološke interpretacije posnetkov; Vključevanje aerofotointerpretacije v geomorfološko proučevanje.

V uvodu sledi kratkemu zgodovinskemu pregledu snemalnih tehnik in interpretacije razmišljanje o uporabnosti teh metod v geomorfologiji. Pomembno je predvsem, da je pri proučevanju geomorfoloških pojavov potrebno veliko manj dedukcije kot pri drugih pojavih in da mora imeti vsak fotointerpretator določeno geomorfološko znanje, čeprav se ukvarja z drugimi elementi geografskega okolja. Še posebej pomembna pa je fotointerpretacija reliefa v predelih, za katere ne obstajajo topografske karte.

Poleg klasičnega načina snemanja iz zraka, kjer dobimo pod stereoskopom iz dvojice zaporednih posnetkov trodimenzionalno podobo reliefa (uporabljajo se črnbeli, barvni, IR-črnbeli in IR-barvni filmi), se vse bolj uveljavljajo nefotografske metode snemanja, zlasti aerotermografija in radarsko snemanje. Pri prvem postopku se na filmski material ali na magnetni trak beleži infrardeče sevanje objektov, ki je neposredno odvisno od temperature. Današnja tehnika je sposobna iz zraka razbrati temperaturne razlike velikosti 0,1° K, kar je zlasti pomembno pri proučevanju vegetacije in vodovja. V območjih s pogosto oblačnostjo in bujno vegetacijo pa se je izkazal radar, še posebej t. im. SLAR (Sideway Looking Airborne Radar), čeprav daje le črno bele posnetke srednjega do malega merila, ki ne omogočajo stereoskopskega gledanja.

Postopek fotointerpretacije razdelimo na štiri faze:

1. odkrivanje upodobljenih objektov, pri čemer nas omejuje tako uporabljena tehnika (odkrijemo lahko le objekte določene velikosti) kot naše zanimanje za določen tip objektov;
2. prepoznavanje in identifikacija, ko posamezne pojave uvrstimo v poznane kategorije, pri čemer so nam v veliko pomoč foto-ključji in pa računalnik;
3. analiza razporeditve pojavov (pattern analysis) oziroma njihovo grupiranje in omejitvev območij, kjer se pojavljajo v skupinah;